

Lapsiperheiden varhainen tuki ja
mielenterveyden edistäminen

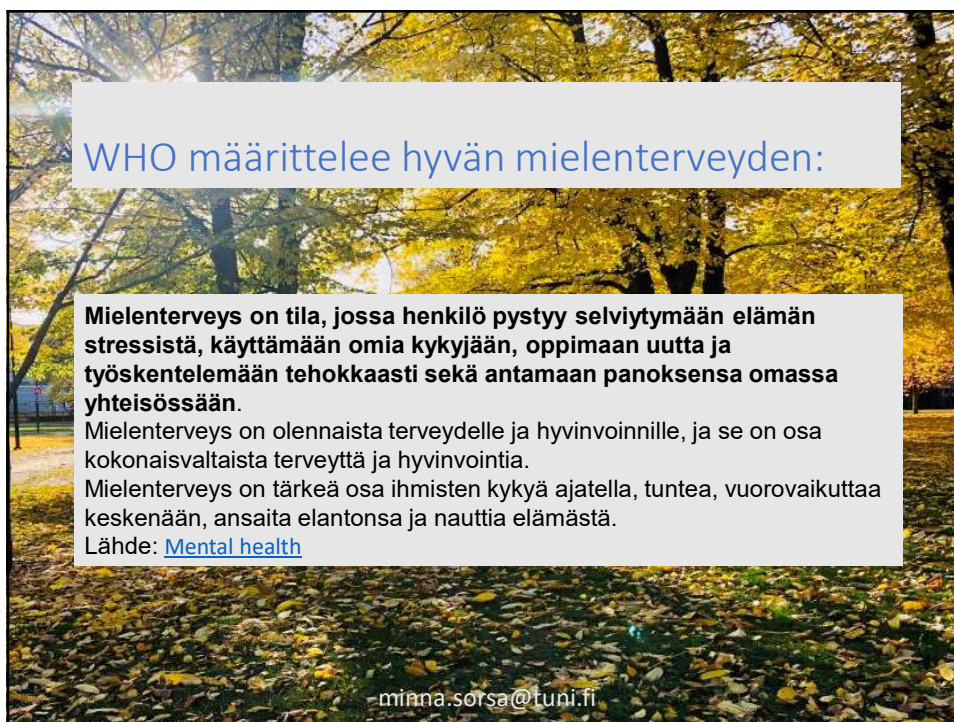
24.1.2025

15.5.2020

Minna Sorsa, R.N. (Psych), PhD

University Instructor, Social Psychiatry, Faculty of Social Sciences, Tampere University
Researcher in Addiction and Mental Health, Public Health, University of Stavanger

1

WHO määrittelee hyvän mielenterveyden:

Mielenterveys on tila, jossa henkilö pystyy selviytymään elämän stressistä, käyttämään omia kykyjään, oppimaan uutta ja työskentelemään tehokkaasti sekä antamaan panoksensa omassa yhteisössään.

Mielenterveys on olennaista terveydelle ja hyvinvoinnille, ja se on osa kokonaisvaltaista terveyttä ja hyvinvointia.

Mielenterveys on tärkeä osa ihmisten kykyä ajatella, tuntea, vuorovaikuttaa keskenään, ansaita elantonsa ja nauttia elämästä.

Lähde: [Mental health](#)

-minna.sorsa@tuni.fi

2

Mielenterveyden edistäminen ja preventio

- Mielenterveyden edistäminen ja preventio vähentävät sairauksia
 - Vrt puolet mielenterveysongelmista käynnistyy ennen 14 vuoden ikää, ¾ ennen 25 vuoden ikää (poislukien dementia) (Bhugra & Till 2013)
- Mielenterveyden edistäminen sisältää strategioita ja interventioita, jotka edesauttavat ja tukevat myönteistä kehitystä, tunteiden ja käytöksen muutoksia (Compton 2012)
- Sekundäärinen preventio sisältää varhaisen tunnistamisen, seulontojen käytön, jolloin apua tarvitseva saa aikaisemmin tarvitsemansa tuen (Compton 2012)
- Positiivinen mielenterveys (Bhugra & Till 2013)
 - Parempi fyysinen terveys
 - Sosiaalisia ja taloudellisia hyötyjä, tuottavuus
 - Koulutukseen kiinnittyminen mahdollistuu vahvemmin
 - Vaikeuksien kohdatessa resilienssiä (Improved resilience to adversity)

minna.sorsa@tuni.fi

3

3

Yksilöt itse, perheet
ja yhteiskunta
vaikuttavat
mielenterveyteen

Sosiaalipolitiikka
Koulutus
Kaupunkisuunnittelu
Julkiset rahoituspäätökset

“(HiAP) - Health in All
Policies”

*McQueen DV, Wismar M, Lin V et al (eds).
Intersectoral governance for health in all
policies. Structures, actions and
experiences. Observatory Studies Series 26.
Copenhagen: World Health Organization,
2012.*

minna.sorsa@tuni.fi

4

4

Mielenterveyden sosiaaliset määrittäjät

(Allen et al, 2014; WHO, 2021)

- Elämänkaaren aikana
- Lähiyhteisöjen merkitys
- Maakohtaiset erot

minna.sorsa@tuni.fi

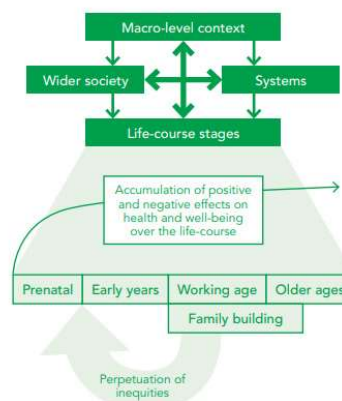
5

5

Mielenterveys ja eriarvoisuus

(Allen ym 2014)

Fig. 1.1. Perpetuation of health inequities across the life-course and across generations

Source: reproduced from *Review of social determinants and the health divide in the WHO European Region: final report (2014) (7)*.

minna.sorsa@tuni.fi

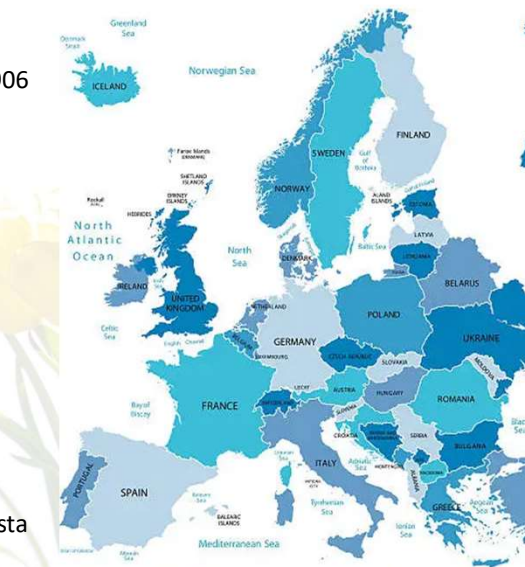
6

6

Suomessa erityistä

Tasa-arvo

- Naisten oikeus äänestää 1906
- Suomi sijalla 2 (The Global Gender Gap Report 2022)
- Naiset kouluttautuvat, työelämässä olevien osuus
- Naisten osuus päätöksentekijöinä
- Lapsilisät 0-17 vuotta perheen tulotasosta riippumatta
- Koulujen ja koulutuksen maksuttomuus, ilmainen kouluruokailu
- Ilmainen äitiyshuolto, jossa varhaista tukea, 360 vuorokautta äitiys/isyysvapaata

minna.sorsa@tuni.fi

7

7

Mikä on olennaista väestön mielenterveydessä ja hyvinvoinnissa? (Pirkola, 2023)

- Mielenterveyshäiriöt vaikuttavat merkittävästi ihmisten hyvinvointiin ja toimintakykyyn
- Suomalaisen mielenterveys ja hyvinvointi näyttävät vakailta, mutta nuorten tulevaisuuden näkymät, työelämän kuormittavuus ja mielenterveyspalvelujen riittävyys huolettavat
- Odotukset mielenterveyspalveluja kohtaan kasvavat samalla, kun mielenterveysongelmiin liittyvät asenteet ovat muuttuneet myönteisimmiksi

minna.sorsa@tuni.fi

8

8

Lapsiperheiden hyvinvointi

(THL 2024)

- Suurin osa vauvaperheiden ja nelivuotiaiden lasten vanhemmista kokee, että perheen arki toimii yleensä hyvin. He ovat pääosin tyytyväisiä elämäänsä, parisuhteisiinsa ja itseensä vanhempana.
- 4/5 nelivuotiaan lapsen vanhemmista kokee olevansa tärkeä osa omia lähiyhteisöjään kuten perhettä, sukua, ystäviä tai asuinalueita.

minna.sorsa@tuni.fi

9

9

This Photo by Unknown Author is licensed under CC BY-SA-NC

minna.sorsa@tuni.fi

Huolia (THL 2024)

- Yli kolmasosaa nelivuotiaista lapsista on kiusattu kotona, varhaiskasvatuksessa tai vapaa-ajalla
- Nelivuotiaista lapsista joka kymmenes on altistunut vanhempien humalahakuiselle juomiselle
- Kolmasosalla vauvaperheiden vanhemmista on uupumuksen oireita
- Noin joka kymmenes pienten lasten vanhemmista kokee oman terveytensä keskinkertaiseksi tai huonoksi.

10

10

Kotien haasteet ja koulukiusaaminen

(Roy Abraham Kallivayalil ym, 2023)

- Yhteyksiä lasten mielenterveysongelmiin
- Vaikutus itsetuntoon
- Vaikutus resilienssiin tulevien haasteiden äärellä toimimiseen
- Pitkäkestoisten suhteiden rakentaminen

minna.sorsa@tuni.fi

11

11

Katsaus preventioista (STM, Borg 2015)

Mikä auttaa ja tukee ja ehkäisee myöhempiä ongelmia?

- Tiettyyn elämänskaaren tilanteeseen räätälöidyt vaikuttavat interventiot
- ”Ihmeelliset vuodet” vanhempien valmentaminen johdonmukaisuuteen ja myönteiseen vuorovaikutukseen
- Lasta suojaavat tekijät
- Epäjohdonmukainen rankaiseva käytös lisää käytöshäiriöiden kehittymisen riskiä, muuttamalla aikuisten tapaa toimia voidaan vähentää lapsen aggressiivista käytöstä

minna.sorsa@tuni.fi

12

12

Lasten mielenterveyden edistäminen (Borg 2015)

- Turvallinen varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde
- Myönteinen vanhempi-lapsisuhde
- Ongelmanratkaisutaidot
- Hyvä vanhemmuus
- Hyvät sosiaaliset taidot
- Sopeutumiskyky
- Sosiaalinen tuki perheeltä ja ystäviltä

Taulukko 1. Esimerkkejä yksilön, perheeseen ja läheisyyteen liittyvistä mielenterveyshäiriöiden syntyyn vaikuttavista riskitekijöistä ja suojaavista tekijöistä. (Mukailtu WHO, 2004).

Riskitekijöitä	Suojaavia tekijöitä
Raskaudenaikainen päihteiden käyttö	Turvallinen varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde
Raskaaksi tulo nuorena	Myönteinen vanhempi-lapsisuhde
Alhainen syntymäpaino	Varhaiset kognitiiviset virikkeet
Synnytyksen jälkeiset komplikaatiot	Hyvä vanhemmuus
Vanhemman mielenterveysongelma	Prososiaaliset taidot
Vanhemman päihdeongelma	Ongelmanratkaisukyky
Perheongelmat	Stressinhallintakeinot
Lapsen laiminlyönti tai kaltoin kohtelu	Kyky kohdata vastoinkäymisiä
Heikko opintomenestys	Sopeutumiskyky
Lukivaikeudet	Kokemus autonomiasta ja mahdollisuudesta vaikuttaa
Tarakaavuuden ongelmat	Turvallisuudentunne
Kommunikoinnin ja sosiaalisten taitojen vaikeudet	Liikunta
Tunnesäätelyn vaikeudet	Luku- ja kirjoitustaito
Päihdeongelmat yksilötasolla	Hyvät sosiaaliset taidot
Traumaattiset, väkivaltaiset kokemukset	Hyvä itsetunto
Yksinäisyys	Elämänhallinnan taidot
Matala sosiaalihuokka	Sosioemotionaalinen kyvykyys
Heikot työskentelytaidot ja -tavat	Sosiaalinen tuki perheeltä ja ystäviltä
Läheisen kuolema	
Kuormittava elämäntapahtuma tai -tilanne	
Pitkäaikais sairaus	
Vammaisuus	
Unettomuus	
Krooninen kipu	

minna.sorsa@tuni.fi

13

13

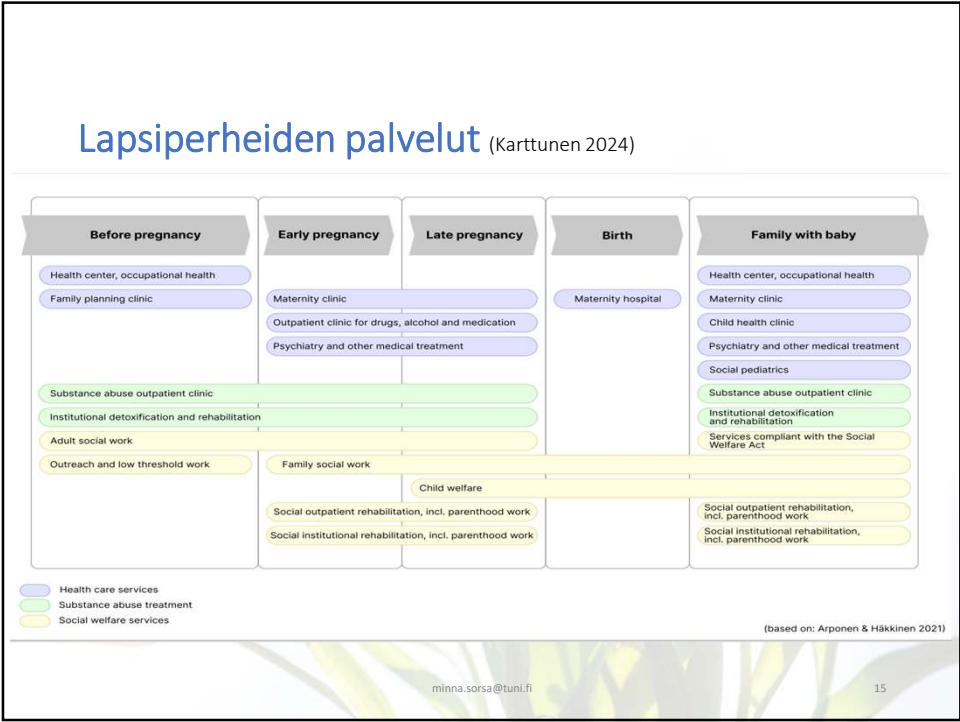
Lapset ja perheet mielenterveys- ja päihdetyössä

- Neuvola-asiakkuudet, joissa 99.7% raskauksista (Riihonen 2021)
- Varhainen tunnistaminen ja ohjaus avun piiriin
- Yhteistyö: neuvolat, varhaiskasvatus, koulut, sosiaalityö, erikoissairaanhoido,...
- Yleisimmät seulontamenetelmät: raskausajan masennus EDPS (Edinburgh Depression Scale), alkoholi AUDIT
- Kansalliset HAL-klinikat Huumaussaineet, alkoholi ja lääkkeet: synnytys- ja naistentautien yhteydessä (Riihonen 2021, Arponen 2021) -94% asiakkaista ohjautuu neuvoloiden kautta –vuosina 2016-2020 n. 1000 naista vuosittain (Arponen 2021)
- <https://paihdelinkki.fi/fi/testit-ja-laskurit/alkoholi>
- <https://www.mielenterveystalo.fi/fi>

minna.sorsa@tuni.fi

14

SOSIAALILÄÄKETIETEELLINEN AIKAUSLEHTI 2022: 59: 83–103

K a t s a u s

Lapsiperheiden psykososiaalinen tuki Suomessa

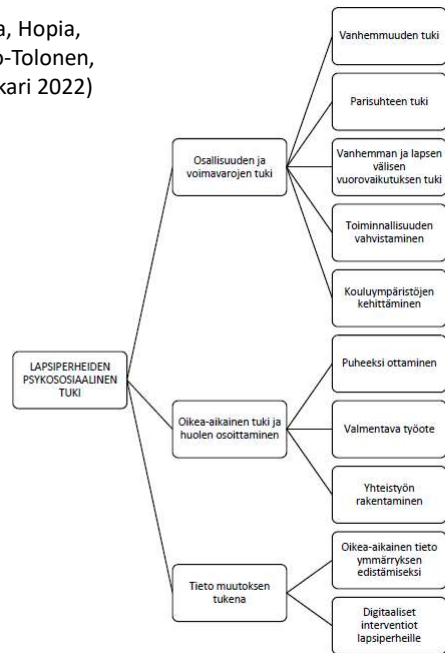
Psykososiaalisen tuen tutkimusta tarvitaan lapsiperheiden auttamiseksi mahdollisimman varhain. Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa, mitä lapsiperheiden psykososiaalinen tuki on suomalaisessa kontekstissa ja miten tutkimus on ilmiötä tarkastellut lapsiperheiden psykososiaalisen tuen hoito- ja asiakastyön käytännöissä.

Integratiivisen katsauksen aineistohaku toteutettiin CINAHL Complete (Ebsco), Social Services Abstracts (ProQuest), PsycINFO ja Medic tietokannoista ja manuaalisesti Julkari-sivustolta. Haku rajattiin vuosiin 2014–18. Lapsiperhe rajattiin tarkoittamaan yhden tai kahden vanhemman ja lapsen tai lapsien kokonaisuutta raskausajasta aina lapsen 12 vuoden ikään. Katsaukseen

(Sorsa, Hopia, Heino-Tolonen, Raitakari 2022)

minna.sorsa@tuni.fi 16

(Sorsa, Hopia,
Heino-Tolonen,
Raitakari 2022)

Kuvio 2. Lapsiperheiden psykososiaalisen tuen ulottuvuudet.

TULOKSET

AINEISTON KUVAUS

Aineisto koostuu 39 julkaisusta vuosilta 2014–2018 (Taulukko 2). Vain harvassa tutkimuksessa mainitaan ja määritellään psykososiaalisen tuen käsitettä. Sen sijaan useassa tutkimuksessa puhutaan huolista ja varhaisesta tunnistamisesta, asiakkaan osallisuudesta, ja kuinka perheiden tai parisuhteiden tukeminen edesauttaa lapsiperheen ja lapsen hyvinvointia. Osin psykososiaalisen tuen katsotaan toteutuvan työntekijöiden vuorovaikutuksen jatkuvuutena ja omahoitajuutena. Lasten liikuntaan ja toiminnallisuuteen pohjautuvassa interventiossa aihetta käsitellään psykososiaalisena hyvinvointina (25), lisäksi oppilashuolto määritellään kokonaisuudessaan psykososiaalisiksi tueksi (19,26,27). Kelan perhekuntoutuksen katsotaan edistävän psykososiaalista hyvinvointia (28–30), ja psykososiaalisen hyvinvoinnin ulottuvuudet eri elämänaalueilla on lueteltu Kippola-Pääkkönen ym. (2018)(29) tutkimuksessa: perheen voimavarat, lapsen psyykkinen toiminta ja hyvinvointi, lapsen sosiaalinen toiminta, lapsen fyysinen toimintakyky ja itsenäistymisketju.

17

Vanhemmuus

- Voi olla voimaannuttavaa
- Uusia mahdollisuuksia, toivoa
- Syy pyrkiä toipumiseen

minna.sorsa@tuni.fi

18

18

Perheen hyvinvointi (Saarinen ym. 2021)

19

Osa vanhemmista tarvitsee toisia enemmän tukea

- Päihteiden käyttöön liittyvä stigma myös henkilöstöllä (Vuori 2003, Suchman & Pajulo 2013)

Sorsa et al.
Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy
https://doi.org/10.1186/s13011-022-00513-y (2023) 18:6

Substance Abuse Treatment,
Prevention, and Policy

RESEARCH

20 Open Access

Qualitative description of outreach and engagement in perinatal substance treatment in Finland

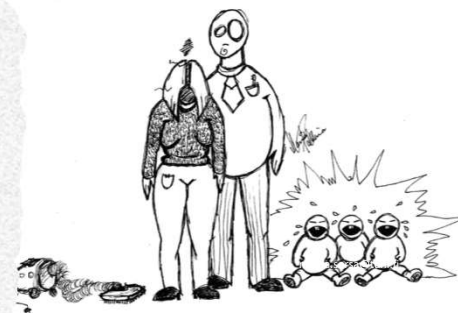
Minna Sorsa^{1,2*}, Maria Hohenthal³, Mila Pikulinsky³, Hanna Sellergren³ and Kajla Puura^{1,4}

Abstract

Background Women with perinatal substance problems experience a multitude of barriers to care. They have specific early intervention needs, they endure societal stigma, and both substances and mental health issues influence the way they navigate within support and treatment systems. Early interventions for women with perinatal substance problems are underresearched contexts. The aim of the study is to describe building relationships and engagement within an outreach and low threshold service encounter tailored for pregnant women with SUD (substance use disorder).

Methods The data consist of online written narratives from 11 workers involved in the program and feedback from 504 families in the recovery process comprising 228 open-ended answers. The data were analyzed with a thematic analysis.

Results The programs are characterized by flexibility and the implementation of inclusive ways to approach families. Themes for outpatient relationships and engagement within outreach and low threshold service encounter are discussed.

20

Lupaavia interventioita (lapsiperheiden päihteiden käyttö)

- Kokonaisvaltaiset, integroidut palvelut
- Pidä kiinni
- Päiväperho
- Vauvan ja äidin vuorovaikutusta tukevat psykologiset interventiot

minna.sorsa@tuni.fi

21

21

Suomessa fokus varhaisiin interventioihin, mutta...

- Alueellinen eriarvoisuus ja avun saamisen mahdollisuudet –uudet hyvinvointialueet
- Rahoituksen lopettaminen hyvin toimivilta järjestelmiltä
- Yhteistyösuhteiden ja suhteiden rakentamisen taidot, varhainen tuki ja interventiot peruspalveluissa, mielenterveys ja päihdepalvelut
- Varhaisen vaiheen interventioissa työskentelevien määrä ja taitojen kehittäminen järjestelmän kokonaisuudessa
- Kohtaamisen ja pysähtymisen taidot

minna.sorsa@tuni.fi

22

22

